

DOI: 10.7596/taksad.v8i1.1901

Citation: Ceylan, Ş., Kahraman, Ö., Kılınç, N., & Ülker, P. (2019). Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği'nin (VSDEÇÖ) Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 299-319. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1901

Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği'nin (VSDEÇÖ) Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Turkish Adaptation of the Early Childhood Scale: The Validity and Reliability Study

Şehnaz Ceylan¹, Özlem Gözün Kahraman²

Nida Kılınç³, Pelin Ülker⁴

Abstract

Vineland Social-Emotional Early Childhood Scales -SEEC The Vineland Social-Emotional Early Childhood Scales -SEEC was developed in 1998 by Sara S. Sparrow, David A. Balla and Domenic V. Cicchetti. Vineland SEEC aims to evaluate the social-emotional development of children from birth to 5 years and 11 months. The aim of this study is to adapt the Vineland Social-Emotional Early Childhood Scale to the Turkish culture in the 0-4 age group. The research was carried out with the data obtained from the parents who were between 0-4 years of age in 2017-2018. The study group of the study population of 102 (0.0-0.11 months), 126 (1.0-1.11) months 172 (2.0-2.11), 129 (3.0-3.11), 155 (4.0 4.11) age group, totally 684 children and those who undertake care. SPSS 22 package program and Lisrel package programs were used in the study. Data collected through Vineland Social-Emotional Early Childhood Scale and Personal Information Form were analyzed through SPSS and Lisrel package programs. Language validity, scope validity, construct validity, AFA (exploratory factor analysis) and DFA (confirmatory factor analysis) were used for validity. The internal consistency coefficients of the Vineland Social-Emotional Early Childhood Scale (Cronbach's alpha value) are .78 in the Interpersonal Relationship Sub-scale and .88 in the Play and Leisure subscale in children from birth to one year. In the Interpersonal Relationship subscale, an .77 age for children is. In the Interpersonal Relationship subscale, it was .64 in the Interpersonal Relationship subscale and .64 in the Scale of Coping, and .83 in the Scale of Coping Skills. There were 62 sub-scales in the Interpersonal Relations subscale and .64, and the Coping Skills Scale in. The four-year-olds had .70 in the Interpersonal Relations subscale, .74 in the Play and Leisure subscales, and .80 in the Coping Skills Scale. With these studies, the validity and reliability of the scale for the usage of the scale in Turkish culture has been obtained and the scale has been introduced to be used for different studies that can be done with children.

Keywords: Social-emotional, Childhood scales, Language validity, Scope validity, Structure validity, Confirmatory factor analysis.

¹ Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Fakültesi/Çocuk Gelişimi Bölümü, Türkiye. E-mail: sehnazceylan@karabuk.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Safranbolu Meslek Yüksekokulu/Çocuk Gelişimi Programı, Türkiye. E-mail: ogozun@gmail.com

³ Uzman, Şehit Mehmet Esen Anaokulu Müdür Yardımcısı, Türkiye. E-mail: nida_kalkan@hotmail.com

⁴ Araş. Gör., Sağlık Bilimleri Fakültesi/Çocuk Gelişimi Bölümü, Türkiye. E-mail: pelinulker@karabuk.edu.tr

Öz

Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği (Vineland Social Emotional Early Childhood Scales -SEEC), 1998'de Sara S. Sparrow, David A. Balla ve Domenic V. Cicchetti tarafından geliştirilmiştir. Vineland SEEC, doğumdan 4 yaş 11 aya kadar olan çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu araştırmanın amacı, 0-4 yaş grubunda Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeğinin (VSDEÇÖ) Türk kültürüne uyarlamasını gerçekleştirmektir. Bu doğrultuda araştırma, 2017-2018 yılında 0-4 yaş çocuğa sahip ebeveynlerden elde edilen veri ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu Karabük ilinde yaşayan 102 çocuk 0-1 yaş, 126 çocuk 1-2 yaş, 172 çocuk 2-3 yaş, 129 çocuk 3-4, 155 çocuk 4-5 grubunda olmak üzere toplam 684 çocuğun ebeveynleri ya da bakımını üstlenen kişiler oluşturmuştur. Çalışmada SPSS 22 paket programı ve Lisrel paket programlarından faydalanılmıştır. Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla toplanan veriler, veriler SPSS ve Lisrel paket programları aracılığı ile analiz edilmiştir. Geçerlilik-Güvenilirlikte Dil geçerliliği, kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği için AFA (Açımlayıcı faktör analizi) ve DFA (Doğrulayıcı faktör analizi) kullanılmıştır. Vineland Sosyal- Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alfa değeri) doğumdan bir yaşına kadar olan çocuklarda Kişilerarası İlişkiler Alt Ölçeğinde .78, Oyun ve Boş Zaman Alt Ölçeğinde .88'dir. Bir yaş çocuklarda Kişilerarası İlişkiler Alt Ölçeğinde .77, Oyun ve Boş Zaman Alt Ölçeğinde .84'dür. İki yaş çocuklarda Kişilerarası İlişkiler Alt Ölçeğinde .62, Oyun ve Boş Zaman Alt Ölçeğinde .64, Baş Etme Becerileri Ölçeği .83'dür. Üç yaş çocuklarda Kişilerarası İlişkiler Alt Ölçeğinde .62, Oyun ve Boş Zaman Alt Ölçeğinde .64, Baş Etme Becerileri Ölçeği .85'dir. Dört yaş çocuklarında Kişilerarası İlişkiler Alt Ölçeğinde .70, Oyun ve Boş Zaman Alt Ölçeğinde .74, Baş Etme Becerileri Ölçeği .80'dir. Yapılan bu çalışmalar ile ölçeğin, Türk kültüründe kullanımı için gerekli geçerlik ve güvenilirlik kanıtları sağlanmış ve ölçek çocuklarla yapılabilecek farklı çalışmalar için kullanılmak üzere alana kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal-duygusal, Çocukluk ölçeği, Dil geçerliliği, Kapsam geçerliliği, Yapı geçerliliği, Doğrulayıcı faktör analizi.

1. Giriş

Sosyal bir varlık olarak insanlar, bir arada yaşama ihtiyacı içindedirler. Kalıtım, çevre ve kültür, anne-baba davranışları, kardeş ve akran ile kurulan ilişkiler, yürütülen eğitim programı ve öğretmenin davranışları çocuğun toplumsal yaşama uyum sağlaması ve deneyim kazanmasında etkili olan unsurlar olarak gösterilebilir (Bacanlı, 1999; Ceylan, 2009).

Çocuğun yaşamındaki ilk deneyimler, tüm gelişim alanları için olduğu gibi sosyal gelişimi için de önemlidir. Çocukların, diğer insanların ihtiyaçlarına karşı dikkati bebeklik döneminde ortaya çıkar ve bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik kendi sosyal davranışlarını yönlendirme becerisi çocukluk ve okul öncesi dönemleri boyunca hızla gelişir. Bebeğin insanları ve eşyaları birbirinden ayırmaya başlaması ilk sosyal davranış olarak kabul edilmektedir. Bu ilk sosyal davranış ise bir yetişkine yöneliktir. Yeni doğan bebeklerin altıncı ve onuncu haftalar arasında oluşması beklenen gülümseme davranışı sosyal bir tepki olarak gösterilebilir. Bebeğin insanlarla objeler arasındaki farkı fark ederek değişik tepkiler göstermesiyle birlikte sosyalleşme süreci başlar. Bebek 12. haftada başkalarıyla birlikteyken mutlu, yalnız kaldığında ise mutsuz ve huzursuz olmaya başlar. Diğer bebekleri fark etme, onlara gülme ve onlar ağladığında ağlama davranışları 4 ve 5. aylarda başlar. 8-9 aylık olduğunda çocuk başkalarında gözlediği konuşma seslerini, basit davranışları ve jestleri taklit etmeye çabasıdadır. 10-12. aylar arasında aynadaki kendi görüntüsüyle oynar ve görüntüsünü sanki başka biriymiş gibi öper. 9. ve 13. aylar arasındaki sosyal davranış belirtileri içinde diğerlerinin ses ve davranışlarını taklit etme ve oyuncaklarla birlikte oynama olarak sayılabilir. İki yaş döneminde çocuğun toplumsal çevre ile bağları genellikle anne ve yakın aile bireyleri aracılığıyla gerçekleşir. İki yaş çocuğu ailenin etkin bir üyesi haline gelmiştir, aile faaliyetlerine katılır, sosyal ilişkiler kurar. Aile dışındaki kişilerle ilişki

kurmaya ve kendi akranlarıyla birlikte olmaktan zevk almaya başlar (Avcı, 2004; Başal, 2004; Berk, 2013; Çimen, 2009; Elkin 1995; Hastings, McShane, Parker ve Ladha, 2007; Fox ve Shifter, 2005; Yavuzer, 1999).

Çocuğun ilk yıllarındaki sosyal uyumunun ve becerilerinin gelişimi, daha sonraki yıllardaki sosyal uyum ve becerilerinin temeli niteliğindedir. Başkalarını gözlemleyerek ve onların davranışların taklit ederek kendi davranış biçimlerini oluşturan çocuk için anne-babanın onunla kurduğu iletişim ve eğitiminde izlediği tutum, çocuğun yaşayacağı sosyal uyum ve becerilerinin boyutunu önemli ölçüde şekillendirir. Çevresindekiler ve kendilerine bakım veren kişilerle güvenli ilişkileri olan çocuklar, çevresindekilerle olumsuz ilişkileri olan ve kendine bakım veren kişi ile güvenli ilişki kuramamış çocuklara oranla toplumun normlarını, günlük yaşamla ilgili bilgi ve becerileri öğrenme noktasında ve akranlarını teselli etme, onlarla iletişime geçme konusunda daha girişken oldukları söylenebilir. Güvenli bağlanan ergenler, güvensiz bağlanma biçimine sahip ergenlere göre daha yüksek sosyal-duygusal yeterliliklere ve daha düşük düzeyde saldırgan davranışlara sahiptirler. Güvenli bağlanma yalnızca bebeklik döneminde değil, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de bireylerin yaşantılarını etkilemektedir. Bebekliğinde güvenli bağlanmayı gerçekleştirebilmiş ergenler tehdit durumları ile karşılaştıklarında daha iyimserdir ve yardıma ihtiyaç duyduklarında yardım almak için çaba içerisine girerler. Bu bireyler daha işlevsel baş etme stratejileri ortaya koyarlar. (Artan ve Bayhan, 2004; Çağdaş, 2000; Graig ve Marguaeerite, 1995; Morsünbül ve Çok, 2011; Olcay, 2008).

Sayıl (2007) yaptığı çalışmada yaşamın ilk iki yılında temel bakımını yapan kişiyle güvenli bağlanma geliştiren bebeklerin diğer erişkinlerle ve beklerle daha kolay sosyal ilişki kurabildiklerini, ebeveynleriyle daha uyumlu olduklarını ve duygularını kontrol etmede daha başarılı olduklarını, aksine iki yaş öncesi güvensiz bağlanma geliştiren bebeklerin, düşük sosyalleşme, zayıf akran ilişkisi, öfke yakınmaları sorunlarını yaşadıklarını ifade etmiştir. Bellibaş, Bükükoğlu ve Eremiş'in (2005) yaptıkları çalışmada ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı çocukların, kontrol grubuna göre daha şiddetli tepkiler verdiklerini, daha sık huzursuz ve keyifsiz davranışlar gösterdiklerini ve dikkatlerini dağıtıcı öğelerin varlığında yaptıkları işi sürdürmekten daha çabuk vazgeçtiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal beceri eksikliği, kişinin sosyal beceri davranışını gerçekleştirebilmesi için gerekli bilgilere sahip olmamasından kaynaklanabilir. Sosyal beceri eksikliğine sahip bireyler, sorun yaşadığında gösterilmesi gereken uygun sosyal beceri davranışını gösteremez (King, 2000). Sosyal ve duygusal gelişimleri yeterince desteklenemeyen çocuklar okul dönemine geldiklerinde arkadaşlarıyla alay etme, takılma, zorbalık, saldırganlık gibi problem davranışlar gösterebilmektedirler (Özbey ve Alisinanoğlu, 2009). Bu bilgiler ışığında 0-4 yaş aralığında sosyal ve duygusal gelişimin sağlıklı şekilde gerçekleşmiş olmasının ve bebeğin 0-4 yaş döneminde gerekli sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmış olmasının çocukların gelecekteki ilişkilerini etkileyecek öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu noktada çocukların sosyal duygusal gelişim düzeylerinin belirlenmesi ve sosyal-duygusal gelişimde yetersizlik görülen durumlarda erken müdahale önlemlerinin alınabilmesi için uygun değerlendirme araçlarına ihtiyaç olması nedeniyle bu çalışmanın yapılmasının uygun olacağı ve Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeğinin geçerlik güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe'ye uyarlanması alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bu araştırmada Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. Vineland Sosyal- Duygusal Erken Çocukluk ölçeği geçerli midir?
2. Vineland Sosyal- Duygusal Erken Çocukluk ölçeği güvenilir midir?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma yapılan evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiziyle ilgili detaylı süreçlerden söz edilmektedir. Araştırmanın modeli genel tarama modelidir. Genel tarama modeli, evren hakkında yargıya varmak amacıyla evrenin tamamı ya da evrenden seçilen bir grup üzerinde yapılan taramalardır (Karasar, 1994). Çalışmanın uygulanmasında 0-4 yaş grubuna

dahil çocuklar genelde evde olduklarından bu yaş grubundaki çocuklara ve ebeveynlerine ulaşılmasının zor olmasından dolayı elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2013). Araştırmanın çalışma grubunu Karabük ilinde yaşayan 102 (0.0-0.11 aylık), 126 (1.0-1.11) aylık 172 (2.0-2.11) yaş, 129 (3.0-3.11), 155 (4.0-4.11) yaş grubunda olmak üzere toplam 684 çocuğun ebeveynleri ya da bakımını üstlenen kişiler oluşturmuştur.

2.1. Veri Toplama Araçları

2.1.1. Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği: (Vineland Social-Emotional Early Childhood Scales -SEEC): Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği (VSDEÇÖ), 1998'de Sara S. Sparrow, David A. Balla ve Domenic V. Cicchetti tarafından geliştirilmiştir. Vineland SEEC, doğumdan 4 yaş 11 aya kadar olan çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Ölçek, kişiler arası iletişim becerisi, oyun ve boş zaman, uyum sağlama becerisi alanlarında günlük sosyal-duygusal davranışları ifade etmektedir ve üç bölümden oluşmaktadır. Bu ölçek, dikkat etme, sosyal etkileşim, duygusal ifadeleri anlama, ilişkiler kurma ve gözlemlenme, öz-kontrol davranışları gibi becerileri değerlendirmektedir. Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği, doğumdan bir yaşa kadar kişiler arası ilişki ölçeğinde 6 madde, 1 yaşta 4 madde, 2 yaşta 3 madde, 3-4 yaşta 7 madde, 5 yaşta 24 madde, oyun ve boş zaman ölçeğinde doğumdan bir yaşa kadar 4 madde, 2-3 yaşta 8 madde, 4 yaşta 8 madde, 5 yaşta 22 madde, baş etme becerileri 2-5 yaşta 35 maddeden oluşmaktadır.

Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği'nin amacı, gelişimsel gecikmeleri erken tanımda, kişisel müdahale planları geliştirmede ve gelişimsel ilerlemeyi planlamaya yardımcı olmaktır. Ölçek, Head Start, anaokulu ve anasınıfı, özel eğitim programlarında, rehabilitasyon merkezlerinde ve özel uygulamalar gibi erken müdahale programlarında eğitimde ve klinik ortamlarda kullanılabilir. Ölçek, çocuğun davranışlarını çok iyi bilen yetişkinlere sessiz ve rahat bir ortamda bire bir uygulanmakta ve ortalama 25-30 dakika sürmektedir. Görüşme, çocuğun gelişimsel aşamalarını tanımlamayı ortaya çıkartmak için normal sohbet havasında yürütülmektedir. Görüşmeci çocuk hakkındaki bilgileri sağlamak amacıyla, herhangi bir durumda gösterdiği davranışlarla ilgili izlenimleri hakkında genel sorular sormaktadır. Ölçekte puanlama, çocuğun etkinlikleri ne kadar sıklıkla yaptığına bağlı olarak hesaplanmaktadır. Ölçekte, "genellikle yapar" 2 puan, "bazen yada kısmen yapar" 1 puan, "hiç yapmaz" 0 puan almaktadır. Çocuğun uygulama fırsatının olmaması ve davranış hakkında bilgi sahibi olunmaması durumunda ise 1 puan verilmektedir (Sparrow vd, 1998).

2.1.2. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE): Savaşır, Sezgin ve Erol (1994) tarafından, 0-6 yaş bebek ve çocukların genel gelişim düzeylerinin ve becerilerinin taranması için geliştirilen bu envanter, çeşitli yaş gruplarına ve gelişim alanlarına göre düzenlenmiş, annelere sorulmak üzere hazırlanmış olan 154 sorudan oluşmaktadır. Sorular gelişimin farklı, ancak birbiriyle ilişkili alanlarını temsil edecek şekilde düzenlenmiştir. Sonuçlar 0-6 yaş grubu bebek ve çocukların şimdiki gelişimini yukarıda sözü edilen 4 alt test ve toplam gelişim puanı olarak yansıtmaktadır. AGTE değerlendirmesinden, hem *Genel Gelişim* puanı, hem de *Dil-Bilişsel (D-B)*, *İnce Motor (İM)*, *Kaba Motor (KM)* ve *Sosyal Beceri-Öz bakım (SB-ÖB)* olmak üzere dört ayrı alt gelişim puanı elde edilebilmektedir. Normlar 0-6 yaş grubunda çocuğu olan 860 anne ile görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Bunların 420'si erkek çocuk, 440'ı kız çocuk annesidir. Envanterin iç tutarlılığını gösteren, 45-72 ay için hesaplanmış cronbach alpha katsayıları, genel gelişim, D-B, İM, KM ve SB-ÖB için sırasıyla, $r = .88, .84, .64, .19, \text{ ve } .37$, test-tekrar test güvenilirliği de bu yaş grubu için $r = .88$ olarak saptanmıştır (Savaşır, Sezgin ve Erol, 1994). Geçerlik çalışmaları, altı farklı yaş grubu için hesaplanan toplam puan ve alt test puanlarının, yaşla doğru orantılı bir şekilde arttığını ortaya koymuştur.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeğinin uyarlama çalışmasını yapmak için ölçeği geliştiren uzmanlardan gerekli izinler alınmıştır. Ölçeğin sıfır, bir, iki, üç ve dört yaşa uygunluğu ile ilgili çocuk gelişimi alanında çalışan iki dil uzmanı tarafından İngilizce' den Türkçe' ye sonra da başka iki dil uzmanı tarafından yeniden Türkçe' ye çevirisi yapılmıştır. Daha sonra metin yeniden İngilizce' ye çevrilmiş ve çevirilerin tutarlı olduğu görülmüştür. Çevirisi yapılan maddeler alanda uzman 5 kişiye gönderilmiş kültürel uygunluk ve anlam yönünden incelenmiştir. Dilsel eşdeğerlik çalışmasından sonra araştırmanın verileri toplanmaya başlanmıştır. Verilerin toplanmasında ölçeğin uygulanabilmesi için gerekli izinler önceden alınarak ölçek, gönüllülük esası dikkate alınarak önceden randevu alınması koşuluyla 0-4 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerine birebir görüşülerek doldurulmuştur. Uygulama küçük yaş grubu için sağlık ocaklarında 4 yaş çocuklar için ise anaokullarında gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde AGDE uygulanmış ve normal gelişim gösteren çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir. Daha sonra ebeveyne çocuğun sosyal- duygusal gelişimiyle ilgili bir sohbet edileceği söylenmiştir. Uygulama esnasında ölçeğin uygulanması sırasında olumsuzluk yaşanmaması adına mümkün olduğunca sessiz ve katılımcıyla yalnız kalınabilecek bir odaya geçilerek katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla toplanan veriler, veriler SPSS ve Lisrel paket programları aracılığı ile analiz edilmiştir. Geçerlilik-Güvenirlikte Dil geçerliliği, kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği için AFA (Açımlayıcı faktör analizi) ve DFA (Doğrulayıcı faktör analizi) kullanılmıştır. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa iç tutarlılık anlamında güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmada sıfır, bir, iki, üç ve dört yaş verilerinin geçerlik ve güvenilirlik analiz sonuçları dört ayrı bölümde verilmiştir.

3.1. Sıfır Yaş İçin Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeğinin DFA, AFA Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Sonuçları

Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett (Sphericity) Küresellik testi ile incelenebileceği belirtilmiştir (Büyüköztürk, 2010). Vineland Sosyal- Duygusal Erken Çocukluk Ölçeği sıfır yaş grubunda Kişiler Arası İlişki Ölçeğinde KMO değerinin 0,777 olması ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde KMO değerinin 0,81 olması, her iki alt ölçekte de Bartlet testinin anlamlı olması ($p < 0,05$) verilerin AFA (Açımlayıcı faktör analizi) için yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 1: Kişiler Arası İlişki Ölçeği ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde Toplam Açıklanan Varyans Tablosu

Kişiler Arası İlişki Ölçeği Bileşen/Faktör	Eigen Değer		
	Eigen Değer	Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Açıklanan Varyans(%)
1	3,020	50,333	50,333
2	,980	16,338	66,670
3	,627	10,444	77,115
4	,581	9,691	86,806
5	,457	7,615	94,421
6	,335	5,579	100,000
Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde Bileşen/Faktör			
1	2,960	73,996	73,996
2	,459	11,486	85,481
3	,376	9,407	94,889
4	,204	5,111	100,000

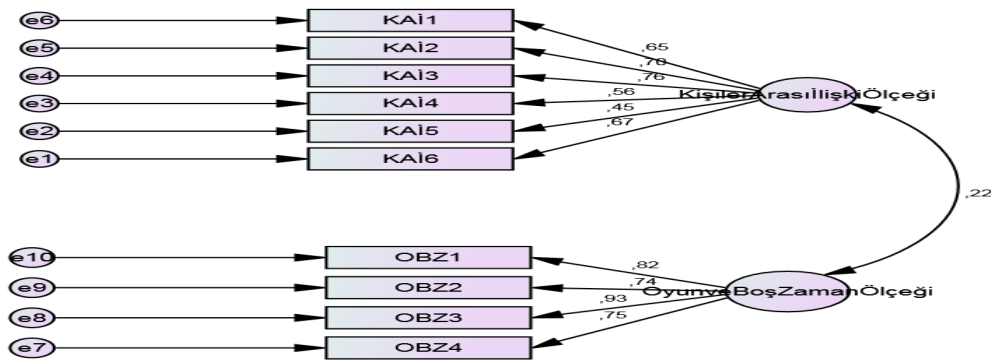
Tablo 1 incelendiğinde eigen değeri 1 den büyük olan tek faktör bulunmaktadır. Bu faktörün açıkladığı varyansı incelediğimizde %30 un üstünde olduğu görülmektedir (%50,33;%73,9). Bu da, tek faktörlü yapı olarak kullanılabileceği anlamına gelmektedir.

Bununla birlikte Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği maddelerinin faktör yük değerlerinin .57 ile .80 ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeği maddelerinin faktör yük değerlerinin de .82 ile .92 arasında değiştiği görülmektedir.

1.2. Sıfır Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeği DFA Sonuçları

Bu çalışmada, yaş gruplarına göre geliştirilen ölçek için ortaya konulan faktör yapısını değerlendirmek ve ölçüm modelinde geçerli olan maddeleri belirlemek üzere DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) kullanılmıştır. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılan DFA modellerinde, belirli gizil yapılar arasındaki ilişkilerin örüntülerinin açıklanması amaçlanır. DFA ile ölçeğe ilişkin önerilen faktör yapısı ile oluşturulan modelin veriye uyumu incelenir.

Ölçek maddelerini belirlemek için DFA ile elde edilen faktör yükleri incelenmiş; madde çıkartılmamasına karar verilmiştir. Şekil 1’de oluşan DFA modeli sunulmuştur.

Şekil 1. Vineland Ölçeğine (0 yaş) ilişkin DFA modeli

Bu analiz kapsamında modele ilişkin kesin bir değerlendirme yapabilmek için bazı ölçütlerinin kullanılması gerekmektedir. Uyum iyiliği ölçütleri (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bu değerler, modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilirliğinin kararına olanak sağlar. Önerilen DFA modeli için uyum iyiliği ölçütlerine ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. DFA modeline ilişkin uyum ölçütleri

Uyum Ölçütü	Model Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
χ^2 / sd	1.683	$\chi^2 / sd \leq 5^a$
GFI (Goodness of Fit Index)	0.96	$0.95 \leq GFI \leq 1b$
RMR (Root Mean Square Residual)	0.017	$RMR \leq 0.05c$
CFI (Comparative Fit Index)	0.98	$0.97 \leq CFI \leq 1b$
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	0.072	$0,05 < RMSEA < 0,08d$

^aSchumacker ve Lomax (2004); ^bByrne (2010); ^cStieger (1990); ^dBrowne and Cudeck (1993)

Tablo 3. Ölçüm modeline ilişkin bulgular

Madde		Yapı	Std. Madde Yüğü	Std. Hata	t değeri *	Cronbach alfa	Toplanabilirlik Testi p
KAI6	<---	Kişilerarası İlişki Ölçeği	0,666				
KAI5	<---	Kişilerarası İlişki Ölçeği	0,45	0,168	3,926		
KAI4	<---	Kişilerarası İlişki Ölçeği	0,558	0,144	4,754		
KAI3	<---	Kişilerarası İlişki Ölçeği	0,762	0,15	6,055		
KAI2	<---	Kişilerarası İlişki Ölçeği	0,7	0,136	5,72		
KAI1	<---	Kişilerarası İlişki Ölçeği	0,654	0,088	5,429	0,780	0,059
OBZ4	<---	Oyun ve Boş Zaman Ölçeği	0,753				
OBZ3	<---	Oyun ve Boş Zaman Ölçeği	0,926	0,124	9,273		
OBZ2	<---	Oyun ve Boş Zaman Ölçeği	0,737	0,116	7,486		
OBZ1	<---	Oyun ve Boş Zaman Ölçeği	0,82	0,115	8,425	0,881	0,130

*Tüm katsayı tahminleri anlamlıdır ($p < 0.05$).

Analiz sonucunda elde edilen bulgular, faktör yapısının genel anlamda kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 2). Bu durum, Şekil 1’de teorik olarak belirlenen modelin örneklem verisine uyduğunu göstermektedir. Tablo 3 ile verilen yol katsayılarına ilişkin anlamlılık testi sonuçları incelendiğinde, tüm faktör yüklerinin anlamlı olduğu görülmektedir (t -değeri $> \pm 1.96$). Ayrıca, standartlaştırılmış parametre tahminlerine göre tüm göstergelerin, ilgili yapı ile uyumlu olduğu; doğru işaret ve büyüklükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.793 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.780 ve 0.881 olduğu görülmüştür (Tablo 2). Alfa katsayılarının yorumlanmasında uyulan değerlendirme kriteri gereği; ifadelerin birbirleriyle tutarlılığı ve ele alınan oluşumu ölçmede türdeş olduğu belirlenmiştir (Özdamar, 2013). Ayrıca, her bir boyutta toplanabilirlik özelliğinin sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için yapılan varyans analizine göre boyutların toplanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$). Dolayısıyla derlenen verilerin istatistiksel çözümler için uygun olduğuna karar verilmiştir.

1.3. Güvenirlik

Ölçeğin güvenilirlik çalışması için Cronbach alfa katsayısına bakılmıştır. Altı maddeden oluşan Kişiler Arası İlişki Ölçeği’ne ait güvenilirlik katsayısının 0,78; dört maddeden oluşan Oyun ve Boş Zaman Ölçeği’ne ait ise güvenilirlik katsayısının 0,88 olarak elde edildiği görülmektedir. Güvenirlik katsayısının yeterli olduğu söylenebilir.

2. Bir Yaş İçin Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeğinin DFA, AFA Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Sonuçları

2.1. Bir Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeği AFA Sonuçları

Bir yaş grubunda ait KMO ve Bartlet testi sonuçları incelendiğinde Kişiler Arası İlişki Ölçeği KMO değerinin 0,73 olması, Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde 0,80 ve Bartlet testinin anlamlı olması ($p < 0,05$) verilerin AFA (Açımlayıcı faktör analizi) için yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Toplam Açıklanan Varyans Tablosu

Kişiler Arası İlişki Ölçeği Bileşen/Faktör	Eigen Değer		
	Eigen Değer	Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Açıklanan Varyans(%)
1	2,436	60,894	50,333
2	,749	18,737	66,670
3	,551	13,777	77,115
4	,264	6,592	86,806
Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde Bileşen/Faktör			
1	2,733	68,317	68,317
2	,564	14,098	82,414
3	,409	10,228	92,643
4	,294	7,357	100,000

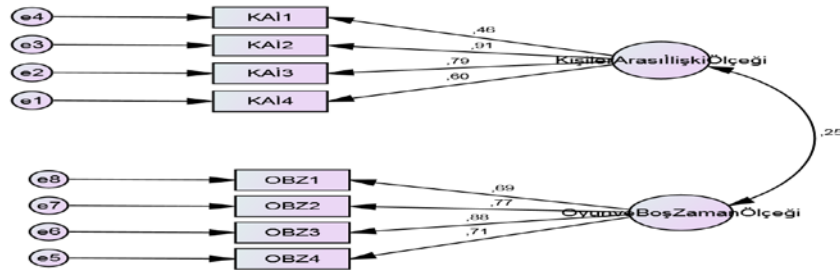
Tablo 4 incelendiğinde eigen değeri 1 den büyük olan tek faktör bulunmaktadır. Bu faktörün açıkladığı varyansı incelediğimizde %30 un üstünde olduğu görülmektedir. (%60,894, %68,317) Bu da tek faktörlü yapı olarak kullanılabilmesi anlamına gelmektedir.

Bununla birlikte istatistiksel sonuçlara göre maddelere ait faktör yükleri incelendiğinde Kişilerarası ilişki ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .63 ile .89 ve Oyun boş zaman ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .78 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür.

2.2. Bir Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeği DFA Sonuçları

Bu çalışmada, yaş gruplarına göre geliştirilen ölçek için ortaya konulan faktör yapısını değerlendirmek ve ölçüm modelinde geçerli olan maddeleri belirlemek üzere DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) kullanılmıştır. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılan DFA modellerinde, belirli gizil yapılar arasındaki ilişkilerin örüntülerinin açıklanması amaçlanır. DFA ile ölçeğe ilişkin önerilen faktör yapısı ile oluşturulan modelin veriye uyumu incelenir.

Ölçek maddelerini belirlemek için DFA ile elde edilen faktör yükleri incelenmiş; madde çıkartılmamasına karar verilmiştir. Şekil 2'de oluşan DFA modeli sunulmuştur.

Şekil 2. Vineland Ölçeğine (1 yaş) ilişkin DFA modeli

Bu analiz kapsamında modele ilişkin kesin bir değerlendirme yapabilmek için bazı ölçütlerinin kullanılması gerekmektedir. Uyum iyiliği ölçütleri (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bu değerler, modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilirliğinin kararına olanak sağlar. Önerilen DFA modeli için uyum iyiliği ölçütlerine ilişkin bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. DFA modeline ilişkin uyum ölçütleri

Uyum Ölçütü	Model Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
χ^2 / sd	1.532	$\chi^2 / sd \leq 5^a$
GFI (Goodness of Fit Index)	0.954	$0.95 \leq GFI \leq 1b$
RMR (RootMeanSquareResidual)	0.033	$RMR \leq 0.05c$
CFI (Comparative Fit Index)	0.979	$0.97 \leq CFI \leq 1b$
RMSEA (RootMeanSquareError of Approximation)	0.065	$0,05 < RMSEA < 0,08d$

^aSchumacker ve Lomax (2004); ^bByrne (2010); ^cStieger (1990); ^dBrowneandCudeck (1993)

Tablo 6. Ölçüm modeline ilişkin bulgular

Madde		Yapı	Std. Madde Yüğü	Std. Hata	t değeri*	Cronbach halpha	Toplanabilirlik Testi
KAI4	<---	KişilerarasilişkiÖlçeği	0,588			0,772	0,966
KAI3	<---	KişilerarasilişkiÖlçeği	0,805	0,189	6,651		
KAI2	<---	KişilerarasilişkiÖlçeği	0,899	0,194	6,697		
KAI1	<---	KişilerarasilişkiÖlçeği	0,450	0,156	4,583		
OBZ4	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,685			0,843	0,423
OBZ3	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,891	0,148	8,564		
OBZ2	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,769	0,129	7,824		
OBZ1	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,711	0,123	7,685		

*Tüm katsayı tahminleri anlamlıdır ($p < 0.05$).

Analiz sonucunda elde edilen bulgular, faktör yapısının genel anlamda kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 5). Bu durum, Şekil 1’de teorik olarak belirlenen modelin örneklem verisine uyduğunu göstermektedir. Tablo 6 ile verilen yol katsayılarına ilişkin anlamlılık testi sonuçları incelendiğinde, tüm faktör yüklerinin anlamlı olduğu görülmektedir (t -değeri $> \pm 1.96$). Ayrıca, standartlaştırılmış parametre tahminlerine göre tüm göstergelerin, ilgili yapı ile uyumlu olduğu; doğru işaret ve büyüklükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.77 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.77 ve 0.84 olduğu görülmüştür (Tablo 2). Alfa katsayılarının yorumlanmasında uyulan değerlendirme kriteri gereği; ifadelerin birbirleriyle tutarlılığı ve ele alınan oluşumu ölçmede türdeş olduğu belirlenmiştir (Özdamar, 2013). Ayrıca, her bir boyutta toplanabilirlik özelliğinin sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için yapılan

varyans analizine göre boyutların toplanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$). Dolayısıyla derlenen verilerin istatistiksel çözümler için uygun olduğuna karar verilmiştir.

2.3. Güvenirlik

Kişiler Arası İlişki Ölçeği'ne ait güvenirlilik katsayısının 0,77; Oyun ve Boş Zaman Ölçeği'ne ait ise güvenirlilik katsayısının 0,84 olarak elde edildiği görülmektedir. Güvenirlilik katsayısının yeterli olduğu söylenebilir. Madde toplam korelasyonlarının ise Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği için .51 ile .73 ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeği için .62 ile .78 arasında değiştiği görülmektedir.

3. İki Yaş İçin Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeğinin DFA, AFA Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Sonuçları

3.1. İki Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeği AFA Sonuçları

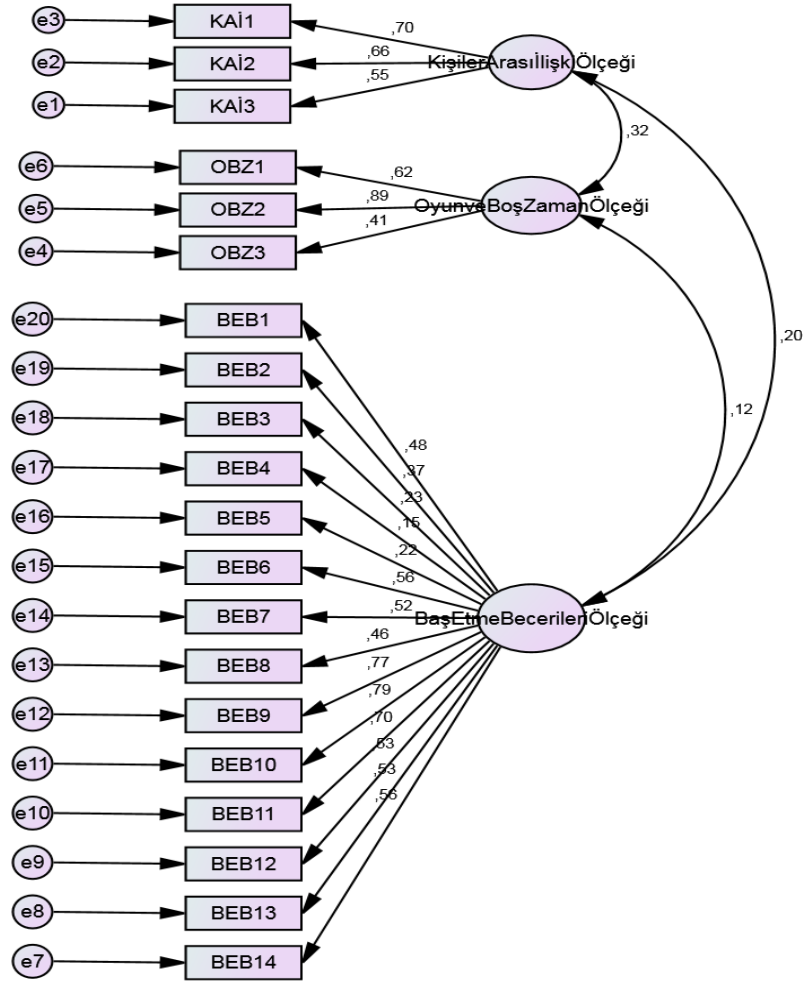
İki yaş grubunda ait KMO ve Bartlett testi sonuçları Kişiler Arası İlişki Ölçeği KMO değerinin 0,66 olması, Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde 0,68, Baş Etme Becerileri Ölçeğinde 0,66 ve Bartlett testinin anlamlı olması ($p < 0,05$) verilerin AFA (Açımlayıcı faktör analizi) için yeterli olduğunu göstermektedir. Buna göre Kişiler Arası İlişkiler Ölçeğinin tek boyutlu bir yapı arz ettiği ve bu tek boyutlu yapının toplan varyansın %61'ini açıkladığı görülmektedir. Yine tek boyutlu olan Oyun ve Boş Zaman Ölçeği için açıklanan toplam varyans %59 iken Baş Etme Becerileri Ölçeği için açıklanan varyans %61 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel sonuçlara göre maddelere ait faktör yükleri incelendiğinde iki yaş için Kişilerarası ilişki ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .76 ile .80 ve Oyun boş zaman ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .63 ile .86 baş etme becerileri ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .75 ile .98 arasında değiştiği görülmüştür. Tüm maddelerin faktörde öneme sahip oldukları söylenebilir. Ancak, Baş Etme Becerileri Ölçeği 4 alt boyutta olduğu bulunmuştur.

3.2. İki Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeği DFA Sonuçları

Bu çalışmada, yaş gruplarına göre geliştirilen ölçek için ortaya konulan faktör yapısını değerlendirmek ve ölçüm modelinde geçerli olan maddeleri belirlemek üzere DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) kullanılmıştır. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılan DFA modellerinde, belirli gizil yapılar arasındaki ilişkilerin örüntülerinin açıklanması amaçlanır. DFA ile ölçeğe ilişkin önerilen faktör yapısı ile oluşturulan modelin veriye uyumu incelenir.

Ölçek maddelerini belirlemek için DFA ile elde edilen faktör yükleri incelenmiş; faktör yükleri düşük kalan ölçek maddelerinin çıkartılmasına karar verilmiştir. Buna göre, "Oyun ve Boş Zaman Ölçeği" ve "Baş Etme Becerileri Ölçeği"nden bazı maddeler çıkartılmıştır. Şekil 3'de oluşan DFA modeli sunulmuştur.

Şekil 3. Vineland Ölçeğine (2 yaş) ilişkin DFA modeli

Bu analiz kapsamında modele ilişkin kesin bir değerlendirme yapabilmek için bazı ölçütlerinin kullanılması gerekmektedir. Uyum iyiliği ölçütleri (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bu değerler, modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilirliğinin kararına olanak sağlar. Önerilen DFA modeli için uyum iyiliği ölçütlerine ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. DFA modeline ilişkin uyum ölçütleri

Uyum Ölçütü	Model Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
χ^2 / sd	2.344	$\chi^2 / sd \leq 5^a$
GFI (Goodness of Fit Index)	0.903	$0.95 \leq GFI \leq 1^b$
RMR (Root Mean Square Residual)	0.047	$RMR \leq 0.05^c$
CFI (Comparative Fit Index)	0.937	$0.97 \leq CFI \leq 1^b$
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	0.079	$0,05 < RMSEA < 0,08^d$

^aSchumacker ve Lomax (2004); ^bByrne (2010); ^cStieger (1990); ^dBrowne and Cudeck (1993)

Tablo 8. Ölçüm modeline ilişkin bulgular

Madde		Yapı	Std. Madde Yüğü	Std. Hata	t değeri*	Cronbach alpha	Toplana bilirlik Testi
KAI3	<---	KişilerArasılışkiÖlçeği	0,589			0,615	0,089
KAI2	<---	KişilerArasılışkiÖlçeği	0,648	0,183	5,253		
KAI1	<---	KişilerArasılışkiÖlçeği	0,662	0,083	5,231		
OBZ3	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,361			0,644	0,105
OBZ2	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,954	0,764	3,473		
OBZ1	<---	OyunveBoşZamanÖlçeği	0,609	0,319	4,720		
BEB14	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,376			0,834	0,068
BEB13	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,316	0,106	8,153		
BEB12	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,533	0,240	4,255		
BEB11	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,743	0,341	4,774		
BEB10	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,886	0,380	4,925		
BEB9	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,876	0,408	4,927		
BEB8	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,225	0,254	2,472		
BEB7	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,338	0,222	3,348		
BEB6	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,356	0,218	3,477		
BEB5	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,169	0,067	1,970		
BEB4	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,041	0,093	1,966		
BEB3	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,172	0,111	2,001		
BEB2	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,258	0,229	2,785		
BEB1	<---	BaşEtmeBecerileriÖlçeđi	0,437	0,281	3,886		

*Tüm katsayı tahminleri anlamlıdır ($p < 0.05$).

Analiz sonucunda elde edilen bulgular, faktör yapısının genel anlamda kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 7). Bu durum, Şekil 3’de teorik olarak belirlenen modelin örneklem verisine uyduğunu göstermektedir. Tablo 8 ile verilen yol katsayılarına ilişkin anlamlılık testi sonuçları incelendiğinde, tüm faktör yüklerinin anlamlı olduğu görülmektedir (t -değeri $> \pm 1.96$). Ayrıca, standartlaştırılmış parametre tahminlerine göre tüm göstergelerin, ilgili yapı ile uyumlu olduğu; doğru işaret ve büyüklükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.81 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” ve “Baş Etme Becerileri Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.61, 0,64 ve 0.83 olduğu görülmüştür (Tablo 2). Alfa katsayılarının yorumlanmasında uyulan değerlendirme kriteri gereği; ifadelerin birbirleriyle tutarlılığı ve ele alınan oluşumu ölçmede türdeş olduğu belirlenmiştir (Özdamar, 2013). Ayrıca, her bir boyutta toplanabilirlik özelliğinin sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için yapılan varyans analizine göre boyutların toplanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$). Dolayısıyla derlenen verilerin istatistiksel çözümler için uygun olduğuna karar verilmiştir.

4. Üç Yaş İçin Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeğinin DFA, AFA Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Sonuçları

4.1 Üç Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeği AFA Sonuçları

Üç yaş grubunda ait KMO ve Bartlet testi sonuçlarına göre Kişiler Arası İlişki Ölçeği KMO değerinin 0,62 olması, Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde 0,64, Baş Etme Becerileri Ölçeğinde ise 0,73 ve Bartlet testinin anlamlı olması ($p < 0,05$) verilerin AFA (Açımlayıcı faktör analizi) için yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Toplam Açıklanan Varyans Tablosu

Kişiler Arası İlişki Ölçeği Bileşen/Faktör	Eigen Değer		
	Eigen Değer	Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Açıklanan Varyans(%)
1	2,051	51,280	51,280
2	,891	22,274	73,555
3	,661	16,526	90,081
4	,397	9,919	100,000
Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde Bileşen/Faktör			
1	1,954	48,841	48,841
2	,847	21,166	70,007
3	,705	17,622	87,629
4	,495	12,371	100,000
Baş Etme Becerileri			
1	6,407	40,042	40,042
2	2,965	18,529	58,571
3	2,062	12,888	71,460
4	1,490	9,313	80,772
5	,922	5,765	86,538
6	,858	5,364	91,901
7	,294	1,837	93,738
8	,228	1,423	95,161
9	,210	1,314	96,475
10	,181	1,134	97,608
11	,133	,830	98,438
12	,099	,621	99,059
13	,090	,561	99,621
14	,048	,299	99,919
15	,013	,081	100,000
16	0,0001	0,0081	100,000

Tablo 8 incelendiğinde eigen değeri 1 den büyük olan tek faktör bulunmaktadır. Bu faktörün açıkladığı varyansı incelediğimizde %30 un üstünde olduğu görülmektedir (%51,28; %48,84, %40,04) Bu da tek faktörlü yapı olarak kullanılabilirdiği anlamına gelmektedir.

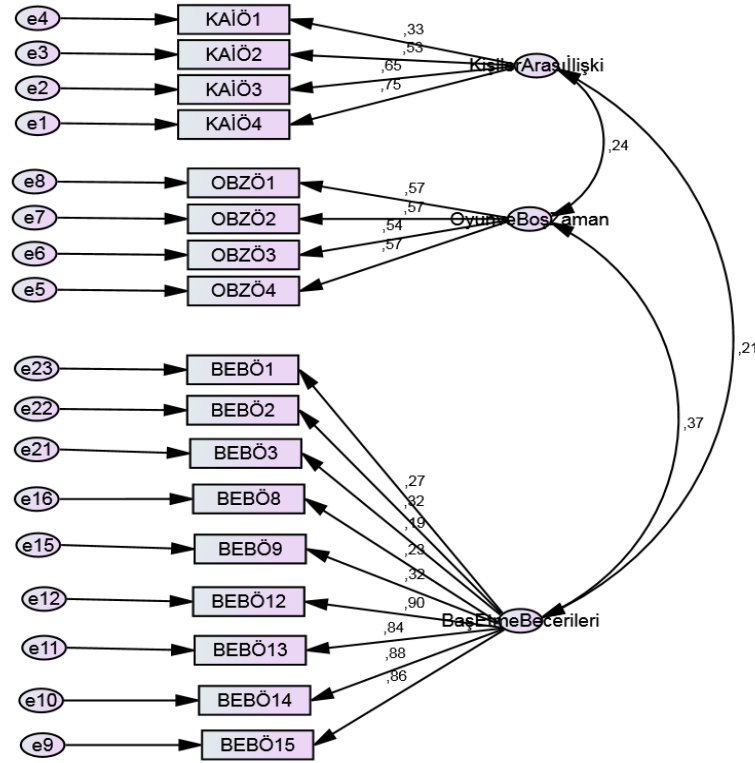
Bununla birlikte maddelere ait faktör yükleri incelendiğinde üç yaş için Kişilerarası ilişki ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .61 ile .79 ve Oyun boş zaman ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .68 ile .71 baş etme becerileri ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .51 ile .93 arasında değiştiği görülmüştür. Tüm maddelerin faktörde öneme sahip oldukları söylenebilir.

4.2. Üç Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeği DFA Sonuçları

Bu çalışmada, yaş gruplarına göre geliştirilen ölçek için ortaya konulan faktör yapısını değerlendirmek ve ölçüm modelinde geçerli olan maddeleri belirlemek üzere DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) kullanılmıştır. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılan DFA modellerinde, belirli gizil yapılar

arasındaki ilişkilerin örüntülerinin açıklanması amaçlanır. DFA ile ölçüğe ilişkin önerilen faktör yapısı ile oluşturulan modelin veriye uyumu incelenir.

Ölçek maddelerini belirlemek için DFA ile elde edilen faktör yükleri incelenmiş; madde çıkartılmamasına karar verilmiştir. Şekil 4’de oluşan DFA modeli sunulmuştur.

Şekil 4. Vineland Ölçeğine (3 yaş) ilişkin DFA modeli

Bu analiz kapsamında modele ilişkin kesin bir değerlendirme yapabilmek için bazı ölçütlerinin kullanılması gerekmektedir. Uyum iyiliği ölçütleri (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bu değerler, modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilirliğinin kararına olanak sağlar. Önerilen DFA modeli için uyum iyiliği ölçütlerine ilişkin bulgular Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9. DFA modeline ilişkin uyum ölçütleri

Uyum Ölçütü	Model Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
χ^2 / sd	1.649	$\chi^2 / sd \leq 5^a$
GFI (Goodness of Fit Index)	0.954	$0.95 \leq GFI \leq 1^b$
RMR (Root Mean Square Residual)	0.026	$RMR \leq 0.05^c$
CFI (Comparative Fit Index)	0.987	$0.97 \leq CFI \leq 1^b$
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	0.071	$0,05 < RMSEA < 0,08^d$

^aSchumacker ve Lomax (2004); ^bByrne (2010); ^cStieger (1990); ^dBrowne and Cudeck (1993)

Tablo 10. Ölçüm modeline ilişkin bulgular

Madde		Yapı	Std. Madde Yüğü	Std. Hata	t değeri*	Cronbachal pha	Toplanabilirlik Testi p
KAIÖ4	<---	KişilerArasılışki	0,74			0,582	0,056
KAIÖ3	<---	KişilerArasılışki	0,663	0,147	4,846		
KAIÖ2	<---	KişilerArasılışki	0,52	0,27	4,388		
KAIÖ1	<---	KişilerArasılışki	0,391	0,063	3,639		
OBZÖ4	<---	OyunveBoşZaman	0,54			0,644	0,065
OBZÖ3	<---	OyunveBoşZaman	0,543	0,235	3,985		
OBZÖ2	<---	OyunveBoşZaman	0,491	0,185	3,644		
OBZÖ1	<---	OyunveBoşZaman	0,647	0,326	4,084		
BEBÖ15	<---	BaşEtmeBecerileri	0,866			0,802	0,138
BEBÖ14	<---	BaşEtmeBecerileri	0,885	0,072	13,873		
BEBÖ13	<---	BaşEtmeBecerileri	0,842	0,059	12,441		
BEBÖ12	<---	BaşEtmeBecerileri	0,902	0,061	14,095		
BEBÖ9	<---	BaşEtmeBecerileri	0,304	0,085	3,423		
BEBÖ8	<---	BaşEtmeBecerileri	0,216	0,085	2,398		
BEBÖ3	<---	BaşEtmeBecerileri	0,174	0,109	1,98		
BEBÖ2	<---	BaşEtmeBecerileri	0,308	0,121	3,478		
BEBÖ1	<---	BaşEtmeBecerileri	0,255	0,1	2,843		

*Tüm katsayı tahminleri anlamlıdır ($p < 0.05$).

Analiz sonucunda elde edilen bulgular, faktör yapısının genel anlamda kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 9). Bu durum, Şekil 4’de teorik olarak belirlenen modelin örneklem verisine uyduğunu göstermektedir. Tablo 10 ile verilen yol katsayılarına ilişkin anlamlılık testi sonuçları incelendiğinde, tüm faktör yüklerinin anlamlı olduğu görülmektedir (t -değeri $> \pm 1.96$). Ayrıca, standartlaştırılmış parametre tahminlerine göre tüm göstergelerin, ilgili yapı ile uyumlu olduğu; doğru işaret ve büyüklükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.793olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” ve “Baş Etme Becerileri Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.58, 0.64 ve 0,80 olduğu görülmüştür (Tablo 2). Alfa katsayılarının yorumlanmasında uyulan değerlendirme kriteri gereği; ifadelerin birbirleriyle tutarlılığı ve ele alınan oluşumu ölçmede türdeş olduğu belirlenmiştir (Özdamar, 2013). Ayrıca, her bir boyutta toplanabilirlik özelliğinin sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için yapılan varyans analizine göre boyutların toplanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$). Dolayısıyla derlenen verilerin istatistiksel çözümler için uygun olduğuna karar verilmiştir.

4.3. Güvenirlik

Kişiler Arası İlişki Ölçeği’ne ait güvenilirlik katsayısının 0,61; Oyun ve Boş Zaman Ölçeği’ne ait güvenilirlik katsayısının 0,64; Baş Etme Becerileri Ölçeği’ne ait ise güvenilirlik katsayısının 0,85 olarak elde edildiği görülmektedir. Güvenirlik katsayısının yeterli olduğu söylenebilir.

Madde toplam korelasyonları incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .33-.56 oyun ve boş zaman ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .40 ile.45, Baş etme becerileri madde toplam korelasyon değerlerinin .36 ile .77 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca madde çıkartıldığında Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği .38 ile.60 oyun ve boş

zaman ölçeği .57 ile .60 Baş etme becerileri .83 ile .86 arasında değiştikleri görülmektedir. Bütün maddelerin güvenilirlik değerlerinin yeterli olduğu ve ölçekte kalması gerektiği söylenebilir. Bütün maddelerin güvenilirlik değerlerinin yeterli olduğu ve ölçekte kalması gerektiğine karar verilir.

5. Dört Yaş İçin Kişiler Arası İlişkiler Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeğinin DFA, AFA Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması Sonuçları

5.1 Dört Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği ve Oyun ve Boş Zaman Ölçeği AFA Sonuçları

Dört yaş grubunda ait KMO ve Bartlet testi sonuçları incelendiğinde, Kişiler Arası İlişki Ölçeği KMO değerinin 0,65 olması, Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde 0,57, Baş Etme Becerileri Ölçeğinde ise 0,66 ve Bartlet testinin anlamlı olması ($p<0,05$) verilerin AFA (Açımlayıcı faktör analizi) için yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 11. Toplam Açıklanan Varyans Tablosu

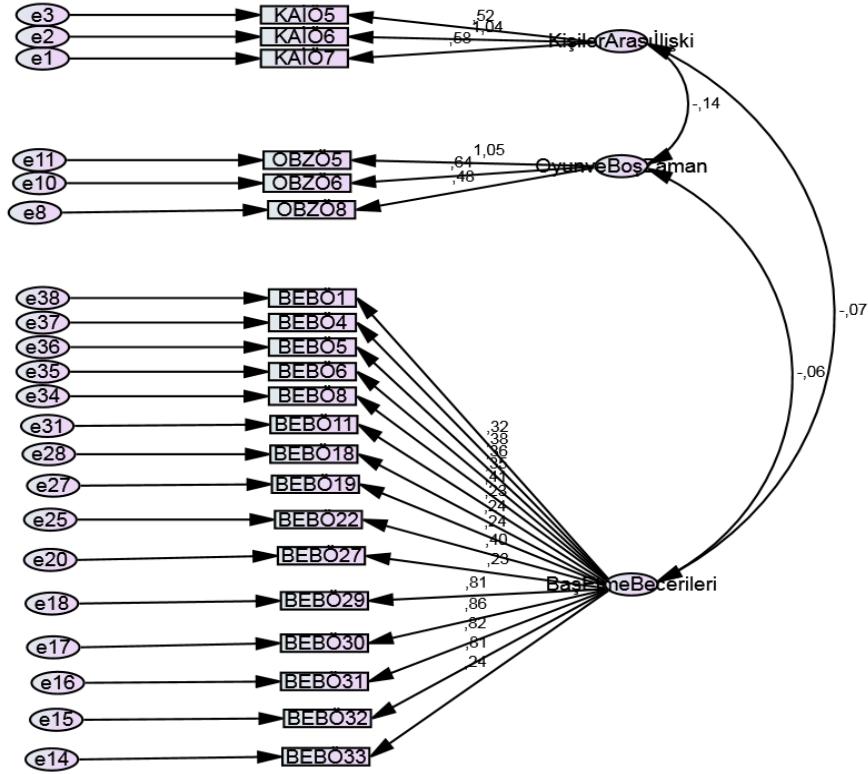
Kişiler Arası İlişki Ölçeği Bileşen/Faktör	Eigen Değer		
	Eigen Değer	Açıklanan Varyans (%)	Kümülatif Açıklanan Varyans(%)
1	2,235	31,935	31,935
Oyun ve Boş Zaman Ölçeğinde Bileşen/Faktör			
1	2,298	28,729	28,729
2	1,061	54,494	54,494
Baş Etme Becerileri			
1	2,621	31,889	31,889

Tablo 11 incelendiğinde eigen değeri 1 den büyük olan faktörler görülmektedir. Bu faktörlerin açıkladığı varyansı incelediğimizde %30 un üstünde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte maddelere ait faktör yükleri incelendiğinde üç yaş için Kişilerarası ilişki ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .33 ile .81 ve Oyun boş zaman ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .36 ile .84 baş etme becerileri ölçeği maddeleri faktör yüklerinin .52 ile .88 arasında değiştiği görülmüştür. Tüm maddelerin faktörde öneme sahip oldukları söylenebilir.

5.2. Dört Yaş Kişiler Arası İlişki Ölçeği, Oyun ve Boş Zaman Ölçeği ve Baş Etme Becerileri Ölçeği DFA Sonuçları

Bu çalışmada, yaş gruplarına göre geliştirilen ölçek için ortaya konulan faktör yapısını değerlendirmek ve ölçüm modelinde geçerli olan maddeleri belirlemek üzere DFA (Doğrulamalı Faktör Analizi) kullanılmıştır. Genellikle ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılan DFA modellerinde, belirli gizil yapılar arasındaki ilişkilerin örüntülerinin açıklanması amaçlanır. DFA ile ölçeğe ilişkin önerilen faktör yapısı ile oluşturulan modelin veriye uyumu incelenir.

Ölçek maddelerini belirlemek için DFA ile elde edilen faktör yükleri incelenmiş; madde çıkartılmamasına karar verilmiştir. Şekil 5'de oluşan DFA modeli sunulmuştur.

Şekil 5. Vineland Ölçeğine (4 yaş) ilişkin DFA modeli

Bu analiz kapsamında modele ilişkin kesin bir değerlendirme yapabilmek için bazı ölçütlerinin kullanılması gerekmektedir. Uyum iyiliği ölçütleri (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bu değerler, modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilirliğinin kararına olanak sağlar. Önerilen DFA modeli için uyum iyiliği ölçütlerine ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. DFA modeline ilişkin uyum ölçütleri

Uyum Ölçütü	Model Değeri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri
χ^2 / sd	1.797	$\chi^2 / sd \leq 5^a$
GFI (Goodness of Fit Index)	0.954	$0.95 \leq GFI \leq 1^b$
RMR (Root Mean Square Residual)	0.032	$RMR \leq 0.05^c$
CFI (Comparative Fit Index)	0.978	$0.97 \leq CFI \leq 1^b$
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	0.072	$0,05 < RMSEA < 0,08^d$

^aSchumacker ve Lomax (2004); ^bByrne (2010); ^cStieger (1990); ^dBrowne and Cudeck (1993)

Tablo 13. Ölçüm modeline ilişkin bulgular

Madde		Yapı	Std. Madde Yüklü	Std. Hata	t değeri*	Cronbachal pha	Toplanabilirlik Testi p
KAIÖ7	<---	KişilerArasılışki	0,587			0,696	0,106
KAIÖ6	<---	KişilerArasılışki	1,033	0,229	5,042		
KAIÖ5	<---	KişilerArasılışki	0,522	0,159	5,996		
OBZÖ8	<---	OyunveBoşZaman	0,492			0,714	0,096
OBZÖ6	<---	OyunveBoşZaman	0,625	0,112	6,165		
OBZÖ5	<---	OyunveBoşZaman	1,058	0,369	4,679		
BEBÖ33	<---	BaşEtmeBecerileri	0,223			0,793	0,218
BEBÖ32	<---	BaşEtmeBecerileri	0,824	1,794	2,677		
BEBÖ31	<---	BaşEtmeBecerileri	0,817	1,833	2,675		
BEBÖ30	<---	BaşEtmeBecerileri	0,869	1,826	2,687		
BEBÖ29	<---	BaşEtmeBecerileri	0,819	1,63	2,676		
BEBÖ27	<---	BaşEtmeBecerileri	0,226	1,108	1,986		
BEBÖ22	<---	BaşEtmeBecerileri	0,376	1,431	2,361		
BEBÖ19	<---	BaşEtmeBecerileri	0,214	1,034	1,987		
BEBÖ18	<---	BaşEtmeBecerileri	0,217	1,043	1,989		
BEBÖ11	<---	BaşEtmeBecerileri	0,226	0,54	1,963		
BEBÖ8	<---	BaşEtmeBecerileri	0,398	1,506	2,398		
BEBÖ6	<---	BaşEtmeBecerileri	0,341	1,118	2,293		
BEBÖ5	<---	BaşEtmeBecerileri	0,355	1,041	2,322		
BEBÖ4	<---	BaşEtmeBecerileri	0,366	0,814	3,053		
BEBÖ1	<---	BaşEtmeBecerileri	0,316	0,975	2,234		

*Tüm katsayı tahminleri anlamlıdır ($p < 0.05$).

Analiz sonucunda elde edilen bulgular, faktör yapısının genel anlamda kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 12). Bu durum, Şekil 5’de teorik olarak belirlenen modelin örneklem verisine uyduğunu göstermektedir. Tablo 13 ile verilen yol katsayılarına ilişkin anlamlılık testi sonuçları incelendiğinde, tüm faktör yüklerinin anlamlı olduğu görülmektedir (t -değeri $> \pm 1.96$). Ayrıca, standartlaştırılmış parametre tahminlerine göre tüm göstergelerin, ilgili yapı ile uyumlu olduğu; doğru işaret ve büyüklükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.76 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” ve “Baş Etme Becerileri Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.70, 0.71 ve 0,79 olduğu görülmüştür (Tablo 2). Alfa katsayılarının yorumlanmasında uyulan değerlendirme kriteri gereği; ifadelerin birbirleriyle tutarlılığı ve ele alınan oluşumu ölçmede türdeş olduğu belirlenmiştir (Özdamar, 2013).

Ayrıca, her bir boyutta toplanabilirlik özelliğinin sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için yapılan varyans analizine göre boyutların toplanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$). Dolayısıyla derlenen verilerin istatistiksel çözümler için uygun olduğuna karar verilmiştir.

5.3. Güvenirlik

Kişiler Arası İlişki Ölçeği’ne ait güvenilirlik katsayısının 0,71; Oyun ve Boş Zaman Ölçeği’ne ait güvenilirlik katsayısının 0,75; Baş Etme Becerileri Ölçeği’ne ait ise güvenilirlik katsayısının 0,80 olarak elde edildiği görülmektedir. Güvenirlik katsayısının yeterli olduğu söylenebilir.

Madde toplam korelasyonları incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .32 ile .43, oyun ve boş zaman ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .30 ile .48 Baş etme becerileri madde toplam korelasyon değerlerinin .30 ile .47 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca madde çıkartıldığında Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği .56 ile .60, oyun ve boş zaman ölçeği .52 ile .60 Baş etme becerileri .79 ile .81 arasında değiştikleri görülmektedir. Bütün maddelerin güvenilirlik değerlerinin yeterli olduğu ve ölçekte kalması gerektiği söylenebilir. Bütün maddelerin güvenilirlik değerlerinin yeterli olduğu ve ölçekte kalması gerektiğine karar verilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Sıfır yaş için, Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.793 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.780 ve 0.881 olduğu görülmüştür

Bir yaş için, Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.77 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.77 ve 0.84 olduğu görülmüştür

İki yaşa ait, Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.81 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” ve “Baş Etme Becerileri Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.61, 0.64 ve 0.83 olduğu görülmüştür

Üç yaşa ait, Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.793 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” ve “Baş Etme Becerileri Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.58, 0.64 ve 0,80 olduğu görülmüştür.

Madde toplam korelasyonları incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .33-.56 oyun ve boş zaman ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .40 ile.45, Baş etme becerileri madde toplam korelasyon değerlerinin .36 ile .77 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca madde çıkartıldığında Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği .38 ile.60 oyun ve boş zaman ölçeği .57 ile .60 Baş etme becerileri .83 ile .86 arasında değiştikleri görülmektedir.

Dört yaşa ait, Seçilen maddeler ile oluşturulan Vineland Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı 0.76 olarak elde edilmiştir. “Kişilerarası İlişki Ölçeği”, “Oyun ve Boş Zaman Ölçeği” ve “Baş Etme Becerileri Ölçeği” için gerçekleştirilen güvenilirlik analizine göre yapıların güvenilirliğini belirleyen Cronbach alfa katsayılarının sırasıyla 0.70, 0.71 ve 0,79 olduğu görülmüştür.

Madde toplam korelasyonları incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .32 ile .43, oyun ve boş zaman ölçeği madde toplam korelasyon değerlerinin .30 ile .48 Baş etme becerileri madde toplam korelasyon değerlerinin .30 ile .47 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca madde çıkartıldığında Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde Kişilerarası İlişki Ölçeği .56 ile .60, oyun ve boş zaman ölçeği .52 ile .60 Baş etme becerileri .79 ile .81 arasında değiştikleri görülmektedir.

Tezbaşaran (1997: 47), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenilirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlara göre araştırma için kullanılan ölçme aracının güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilmektedir. AFA ve DFA sonuçlarına göre “Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeğinin (0-4 Yaş)” geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılır.

Kaynakça / References

- Artan, İ. & Bayhan, P. (2004) *Çocuk gelişimi ve eğitimi*, İstanbul: Morpa.
- Avcı, N. (2004). Gelişimde 0-3 yaş "yaşama merhaba". İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Başal, H. A. (2004). *Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bellibaş, E.; Bükükoğlu, N. & Erermiş, S. (2005). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı bir grup çocukta mizaç özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 44(1), 39-44.
- Berk, L. (2013). *Bebekler ve çocuklar*. Ankara: Nobel.
- Briggs-Gowan M. J.; Carter A. S.; Irvin, J. R.; Wachtel, K. & Cichetti D. V. (2004). The Brief Infant-Toddler Social and Emotional Assessment: Screening for Social-Emotional Problems and Delays in Competence. *Journal of Pediatric Psychology* 29(2), 143–155.
- Browne, M. W. & Cudeck, R. (1993). Alternativeways of assessing model fit. In K. A. Bollen, & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (pp. 132e162). Beverly Hills, CA: Sage.
- Büyüköztürk, Ş.; Kılıç Çakmak, E.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz, Ş. & Demirel F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. New York: Taylor & Francis.
- Cole, D. A. (1987). Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 584-594.
- Ceylan, Ş. (2009). *Vineland sosyal-duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik-güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çokluk, Ö.; Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). Çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları (Birinci baskı). Pegem Akademi Yayınları, Ankara:
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve toplum çocuğun toplumsallaşması* (Çev. Nazife Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Fox, N. A. & Shifter, C. A. (2005). *Emotional development. Child development*. Hopkins, B., Barr, R.G., Michel, G. F. & Rochat, P. (Eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hastings, P. D.; McShane, K. E.; Parker, R. & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental Socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(2), 177-200.
- Graig, G. J. & Marguaerite, K. (1998). *Children today*. New Jersey. Prentice Hall.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı, İstanbul.

King, R. (2000). *Classroom-based social skills training as primary prevention in kindergarten: teacher ratings of social functioning* (Doctoral dissertation). USA: University of Missouri.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kline, R. B. (2005), *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd Edition ed.). New York: The Guilford Press.

Morsünbül, Ü. & Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.

Özbey, S. & Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.

Özdamar, K. (2013). Paket programlar ile istatistiksel veri analizi: MINITAB 16-IBM SPSS 21. Nisan Kitabevi.

Savaşır I, Sezgin N, Erol N, (2005). *Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) El Kitabı*, Genişletilmiş 3.Baskı, Ankara.

Sayıl M. (2007). Erik Erikson: Psikososyal gelişim dönemleri ve kimlik. İçinde, A. S. Aysev ve Y. Taner (Eds.), *Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları* (ss. 23-37). İstanbul: Golden Print.

Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Sparrow, S. S.; Balla D. A. & Cicchetti, D. V. (1998). *Vineland social-emotional early childhood scales, manuel*. United States of America: Aps.

Steiger, J. H. (1990). "Structural model evaluation and modification: An interval estimation approach". *Multivariate Behavioral Research*, 25, 173-180.

Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.

Tezbaşaran, A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. (İkinci baskı), Türk Psikologlar Derneği Yayını, Ankara.

Yağmurlu, B. & Sanson, A. (2004). The relations between parenting stress, goals and practices, and child temperament: Evidence from Australia. In *invited symposium 'Parenting: stress and support' at the 28th International Congress of Psychology, Beijing, China*.

Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2001). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.